

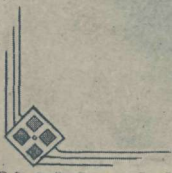
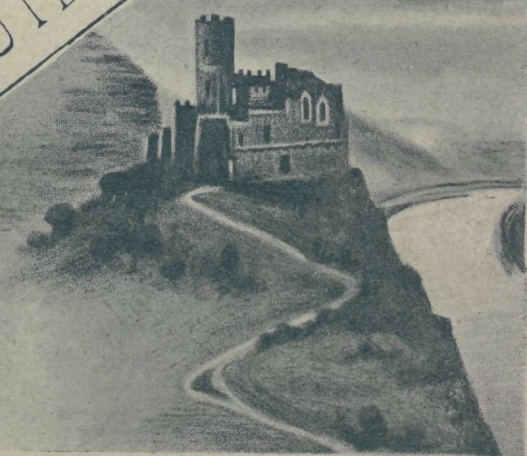
20

1534

i.õUNAPI...

RÜÜTEL SIEGEBOUK

МОСКВА,
 Тип. И. Е. Леветь и К⁰, Мясницкая, Банковский пер., д. 2/22.
 1912.

Ed 18335

J. Öunap.

Rüütel Siegebokk

Tragôdie eestlaste orjapôlwest.

ENSV
Riiklik Avalik
Raamatukogu

A. Kung's
raamatukogu
Pärnus.
36. Nr. 70

Inr. nr. - 1537.

МОСКВА,

Тип. И. Е. Леветь и К^о, Мясницкая, Банковскій пер., д. Сытова, 2/22.

1912.

Pühendus.

Weebruaris 1912.

Mu esiisade suur püha kodukoht
Nüüd sulle tänulikult pühendan
Kõik tundmused; mõistused ühendan,
Et ütelda: kus õnn, kus hädaoht
Sul oli saatjanaks kord nagu Serawim
Siis aga põrgulik—wihane Kerubim.
Ma sinu poeg, su hingeline and....
Sa oled mulle nagu suur puukänd,
Mis ükskord olnud puu ja seemneid wärskesid
Oma ümber puistanud ja kohe tärkasid
Puud noored.... Kaswasiwad ikka tugewamaks,
Kõrgemaks, sirgemaks ja wiimaks lugemataks.
.....
Ma põhja poeg.... külmadel lumemägedel,
Tuiskawas tormis on mu armsam paik.
Jõgeded, soode walgematel jäädel
Süda puhkab marudes, hing määratseja waik....
Mu wali kodumaa! sind weel wõin austata,
Kui rinnus kurbtus—rõõmuks muutmata.
Teadmata kombel wõin sind mälestata,
Kui arm on mõistusele tundmata.

PROLOG.

I.

Kui hirmsa piinawôlwega
Oli wanast kaetud Eesti põld,
Wangistates orjapôlwega,
Maal weerles kole sõjatôld;
Kui Ordo suure wôimuga
Rööwis eestirahwa wabadust,
Häbistawalt wandus sõimuga
Ta õnnistust ja pühadust ...
Siis ehitatud sai suur loss,
Kus Paala jõe peal mühab kosk,
Kus imestates waatas pois,
Et weewood särawad kui wask,
Kui päike tõuseb kumaga,
Ehk weereb hele punaga,
Hõljuwaid laeneid mähkides.
Kus wahel, nagu ähkides,
Suur wesi hirmsa wihaga
Maapõhja kukub... ülesse

Siis keeb.... ja koidu ihaga
Kaob maalitult weelaentesse.
Kus enne rändaja planeet
Õhus armastas teest puhata;
Kus kuldselt helendaw komeet
Head teed wõis rahwal juhata....
Kus iga wirwendaja täht
Ja taimeriigis weiksem leht
Wabat Eesti loodust ilustas
Ja surnud tundeid elustas....

.....
Kus külmend kuugi naeratas,
Kui talwel ööd ta walgustas.
Kus wirmaliste walge helk
Maa peale ennast laotas
Ja pimedust sealt kaotas.
Nagu wanaaegne sõjatelk
Suurt jõudu endas mahutas,
Nii maad ta taewast lahutas....
Kus meri mõllas, wahutas
Ja taewas oma rahuga
Inimestel oli tundmata....
Selle mõisa lossi kiwimüür
Oli lai ja kõrge; kallis üür
Tuli maksta waenlasel—kui riid,
Ehk sõda tõusis härraga
Mis järgest lõppes käraga,
Et härra wõttis wangi priid.

Truud orjad palehigi sees
Ja sagedasti silmad wees
Môisa isandale tegid tööd
Sônakuulelikult päewad, ööd.

II.

Selles lossis elas Siegebokk
(Keda rahwas kutsus werekokk).
Kui Ordo liige, rüütli soost,
Ta esiisast ajaloost
Wôib lugeda, et Eestimaal,
Meie piinarikkal koduraal,
On usku laotand môôgaga
Ohwriweri wooland waluga....

.....

III.

Kui wiimaks weike Eesti näeb,
Et nõrgad tema sõjawäed;
Weel wiimsed mehed sõtta säeb,
Kuid haawadest on wäsind käed....
Hulk wigaseid, ja tapetud
On palju... wahwad maetud...
Näeb ka, et lätти wihameel
Tuli sakslastele abiks weel,
Siis annab alla... Piina pärg....

Suur kuri saatus.... neetud waew...
Siis algab hirmus elujärg.
Marus murdund Kalewite laew....
Pikk orjapôlw sai rahwale
Truu, ôiglasele, wahwale.

IV.

Wôitjateks jäiwad ritterid,
Wabast Eestist tehti orjariik.
Maa saiwad rahwa rôhujad,
Suurt elu surmas wôimsa piik.
Ja taewas pühadusega,
Siis walju ristiusuga,
Sai antud usukarikast
Orjale.... Waba walitsus
Ja Taara-tammik, wennalus
Wägiwaldsuseks ja põrguks sai,
Kus ainult kurjus tegi pai...
Jäi ülekohtu jälestus....
Kurb ajaloolik mälestus.

V.

Kui oli Siegebokk noormees,
Noor weri woolas soonedes,
Siis mööda oma laia maad
Ta sõitis. Lugeja sa saad
Ehk küsima: Mikspärast siis?

Wõi oli nii maailma wiis?
 Jah, nõnda oli wist see küll,
 Sest rüütel polnud mitte loll:
 Ta oma wõimu tarwitas, —
 Sõnakuulma rahwast harjutas,
 Kui wastupandis orjasalk.
 Kui härra aga arwas heaks
 Et rohkem waewama neid peaks,
 — Orjasid trööstis kubja-malk.
 Kui oli tarwis rüütlike
 Kas rahamaks ehk hobune;
 Oli tarwis minna küüdile,
 Kui tee on halb, maa sopane,
 Ori tegi kõik; ka raha tõi
 Ja ise suri — nälga wõi.
 Lugeja, minu juttust tead,
 Et rüütli emblem—ori—pead.
 Kui tema wallas leidus peig,
 Kel oli noor ja ilus neid,
 Siis rüütli arm neid awitas,
 Siin hoolsasti ta talitas....
 Ehk kui ta nägi tütarlast,
 Kel oli suutlemata huul,
 Ja keda musutanud wast
 Ehk oli õrnalt waba tuul;
 Kel ingli armsus inimlik
 Ja waim on puhas, jumalik....
 Ning sellest silmapilgust ma

Tõe wandega woin tunnista:
Kurb tulewik saab tulema,
Rööwinud neitsi au on ta.
Noor saks siis neiu môisa wiis,
Seal sündis see... Noh, palju mis
Jehoowa püha maa peal
On lubatud ta rahwal seal....

.....
Kes môisa tööd ei teinud heast
Ritter ei môistnud tema weast
Muud otsust: peksta tarwis tal,
Mis sest et noor ehk wanahall.

VI.

Ja palju ülekohut weel,
Mis kõnelda ei jõua keel,
On paksus taewa raamatus,
Kus kirjutud saab patustus.
Wõib olla Issand wâsis ka
Siegebokki kurjust märkimast
Ja pikse läbi kärkimast,
Ning taewas jäi kui eluta....
Wõib olla saatan wihastas,
Et ilmas kurjus kole suur
Ja weikeseks jäeb põrguruum,
Wõib olla et ta ahastas....

Esimene jagu.

I.

Suur Siegebokk on wanas eas,
Juba harwad, hallid juuksed peas;
Külm weri tardub südames,
Seitsekümmend aastad wana mees.

II.

Ta istub lossis. Kõrge tool
On akna juures. Paistab wall,
Must mets ja maa, ning jõe pool,
Läbi õhtu udu — wesi hall.
Tal tuleb noorus meelde ning
Nagu kuulama jäeb rinnus hing.
Suur lahing, sõjameeste jutt,
Siis rahwa kaebeheal ja nutt,
Just nagu pika riana,
Läbi raudse mälestuse käis,
Ehk rõemus käik, kus Diana,
Ehk muusik, mis on tundeid täis.
Just nagu pilwe järel pilw,
Kujuneb ta ees pikk orjapõlw;
Siis kuuldub nagu rahwa laim,
Tuleb meelde minewiku töö,
Siis tema silmis ilmus waim;
Ilm oli pime, jõudis öö.
Ja kaugelt waatepiiri pealt

On kuulda tumet kôue healt;
Must pilw siis suure wihma tôi,
Wâlk mitu korda walgust lôi
Õo pimeduses. Taewa äär
Oli must ja kole; kitsas käär
Mis kahe pilwerünka wahel.
Helendas kui hêbedane ahel.
Siis keerles jälle pikse löök
Nagu madu. . . . hêbewârwi môök
Kadus ruttu pimedusesse
Just nagu murtud poolesse. . . .
Suur mûrin kuuldawamaks sai
Ja mustemaks läks loodus lai,
Ning Siegebokki nägu ka
Läks tumedamaks korraga. .
Ja .tema tume waimu sees
On selge heal: suur sôjamees
Miks seisad nônda môttes siin?
Sind hukkab igawuse piin!
Sa loodusliku jôudu näed
Nii ilusat! Miks weel seisma jäed?
Sa ôiget aega tarwita,
Ja nooroslôbu terwita.
Kui muialt rôomustust ei saa
— Tee puruks wana ilmamaa
Sa mine nüüd! Miks kardad sa
Ja lased ennast kaduda. . . .
Kas lôbu päewad paremad

Sul unustuseks nüüd on jäend?
Wõi on need tunnid, aastad läind,
Mis rahwas räägib—waremad.
Suudelda õrna neiu suud,
Kuld õuna maitseada... ja muud....
Elus paljudele salati
Kuid sa wõid maitsta alati...

.....
Ma tean su tundelises rinnas
Weel elutseb see sala juur,
Mis ükskord oli kallis hinnas,
Oli nagu pühadus on suur....
Ma tean su silmades on sära,
Mis põleb palawalt... Jäeb waik,
Kui hingest armastus kaob ära
Kui kadund wiimne elumaik...
Sa mäletad kuud hõbedast,
Mis saatis walgust taewa alt,
Kui neiu najal lõbusast
Sa seisid, seisid naljakalt....
Kui unustuseks jäi kõik ilm
Ja õnnest pimedaks sai silm...

.....
Sa seda armu kord weel joo!
Suurt noorust elule nüüd too
Ja tuulega ning pilwega,
Kui walgustud saad walguga,
Noort elu mine otsima!!!

III.

Siis kadus kõne salalik,
Wask läige oli rüütli näol;
Asus tundmus rindu imelik
Ja silmad hiilgasid—kui maol..
Ta silmad nagu tulega
Lõid leekima, lõid põlema,
Ja kirjutata sulega
On wõimata; mis olema
Saab igas, siis kui sala jõud
Tundmuse juhib sedasi:
—Kui madalal on mõtte sõud—
Wõimata saada edasi.

.....

.....

Rüütel:

— Ma olen wana, olen rauk,
Mu õige koht — maa sülles auk;
Kuid hulga aja järgi soe
Tundmine tulnud weresse,
Nagu noorus woolab keresse.
Kui ruttu tuksub puls! Ja loe
Kui palju aastaid, päewasid,
On möödaläinud; waewasid!
Ma elud elasin siis kõik
Ja wõtsin elu laheda
Ehk see kül kuri tee,—tee põik;
Kuid kes wõib rôõmu maheda

Eemale endast lükkata
Ja seega ennast hukkata.
See oli noorpõlw! Oli ja!
Peaks ta weel ükskord tulema,
Sest wanadus wiib surema!
Ma siiski tunnen praegu ka,
Et nagu salawäega
Tume tundmus hakkab elama—
Mu mõistuses. —

Ja käega

Ta otsa wastu puudutas.
Näo wärw ka järsku muudatis,
Sest saali tegi walgeks wälk,
Siis kuuldus pikse pragin kalk,
Üks mustaw wari seinä peal
Ka liigutas ja tume heal
Just nagu hõikas kedagi.
Siis healed aru pidasid;
Kuid näha polnud midagi
Ainult piksed walgust widasid.

IV.

Puust tiiw uks järsku awati,
Tuli rüütli juurde Diebelung;
Sõber aus kui wiina wälati,
Ehk—taskus raske rahapung.
Kauaaegne härra teenija,
Omakasu püüdja, salalik.

Ja tige—kawal walelik
Tülis wahwa werewalaja.
— Mis kuulda head ehk pahandust?
Saks küsis kaunis pahaselt.
Oma nuuskurt asjakohaselt
Waatega môôtes.

— Kannatust!

Kül räägin, mis on olemas,
Mis juhtunud, ehk tulemas.
Sôitsin wallas. Hinge tõmmata
Antke aega; kõrge käia trepp,
Andis päris üles winnata.
Nurmel eestimees, kuid tubli sepp!
Sôidan, kuulen eemal kõlinad;
Üle põllu paistab maja-onn;
Sôidan otse—mõtlen: noh, mis nad
Sääl teewad? aga eesti jonn!
Mind nähtud wäljal. Kärmeesti
Töö peidetud saand ilusti
Ja wana Aadul tõrre wits
Käes.... nagu tööga ametis....
Söed koldes, pihid alasis.
— Töö näita wälja! muidu piits
Seda sunnib kohe tegema.....
Ja alasi peale näitan ma.
— Mitte midagit!— hirmul wastab ta.
— Tahtsin looma tappa nuaga,
Wana nüri... päris kõlbmata,

Tegin uue—pika teraga. —

— Ja waata, oma luaga

Teewad sõjariistu! egas puss

Ei ole weel.... kuid mõök ja püss...

Aus saks! ma teile üksinda

Weel tahtsin ühte kõnelda;

Kas tohib praegu lubada? —

— Noh, räägi räägi!—

— Eluga

Tuleb jumalaga jätta warsti

Meil mõlemil ehk... pole arsti,

Kes annaks rõõmustuseks luba,

Mis oli suurel mõõdul meil,

Kui noorus maalis elutuba,

Kui ihaldus kees rinnus teil!

Nüüd teie juuksed hallid juba!

Kuid praegu selgelt mäletan,

Kui olite weel lustilik;

Kui kõike meelde tuletan

Siis minu hing, mis tundelik,

Nii nukraks saab, et aastad möödas

— Kui härra oli noores jõus....

Kui olid igas asjas nõus,

Kus sakste waba woli töötas.

Kõik mäletan!—Kui härraga

Sõitsime neidu otsima;

Kui talupojad käraga

Tulid saksa wõimu trotsima....

Kui õhtul seisin puude wilus
Siis järsku tuli mulle meelde
Nõmmiku talutütar ilus;
Noor, uhke... tarwis panna keelde!
Olen palju näinud ilusaid,
Punapalgelisi, saledaid,
Kuid seda neiut waadata
Ei wäsi kunagi mu silm,
Ja nagu uueks saab siis ilm —
Kui tema süüd wõid suudelda.
Mu kehas külmad wärinad
Tõiwad walu, häbi piinawat,
Kui kuulsin teda ütlewat
— Ma wihkan sind!

— Sa armastad

Siis seda neiut ilusat? —

Jah, ei... see oli ainus kord

Rääksin naljatates: armastan
Sind! sinu järgi kurwastan....
Suur wahe — teenija ja lord!
Kuid siin on tähtsam elu säädus:
Noor elu—wanat rikkastab!
Ka eluaastaid pikastab,
Ja kui me teame, et see täädus
Ka teile nüüd on kasulik,
Siis oleks praegu kohalik
Sinna sõita, kuda arwate?
„Aus teender, kohe läheme“

— Ja neiu armu julgeste

Siis endist wiisi hingame....

„Noort elu omal wôidelge“—

Ma kuulsin waimu rääkiwad;

„Wanadusest wälja põigelge

Ja noorust, tundmust salgawat“....

Heal jälle minus kuulutas,

Ma tundsin nooruslised jõud

Poolkûlmend rindu tulema;

Kui kõrges praksusiwad kôud

Wälk lôi mu tunded elama....

Noh läheme nüüd, Diebelung!

Ma olen waba.... mitte wang.

V.

Suur loss on wagune kui haud.

Tööst wäsind teendrid puhkawad

Ja wahel unes ohkawad.

Waljust kôlksub saaparaud

Kõrge kiwitrepi astmetel;

Seinal tiksub roostetanud kell,

Mis truult teenib ammugi

Ja môôdab aja sammusi.

Seal kõnnib rüütel. Tôsine

On tema otsaesine.

Kortsunud kulm ja pale tume

On selgemaks saand, noorestand,

Ning noorepõlwe armas jume
On ennast jälle terwistand
Ta astumine, raske käik,
Mis enne oli tasane,
Nüüd kärmemaks saand; palaw läik
Ta silmades on tusane.
Ja tale uue elu toond
On salawõim ja nooreks loond.
Poolsada nüüd ta aasta arw
Ja liikmetes noor elu wõim
On nõiduslik; kuid juukse-lõim
On muutmata ning hall ta wärw.
Ritteri ustaw sulane,—
Wirk mõisa tuapois, wana Maks,
Austatud kõigist wanake,
Keda ainult usaldas suur saks—
Ta pidi saksa walwama,
Kui kõik on jäenud magama,
Jättis ootetua wagama
Ja walis koha halwema
Et uni ei saaks kiusata
Ja silmi kinni liusata;
Nüüd unewallas uitudes
Istus trepi peal ta suikudes.
Kui rüütel temast mööda läks—
Truu teendri pea korda kaks
Liikus ettepoole une sees,
Kui kumardaks ta saksa ees

Ning uuesti siis wagusast
Sisse tõmbas puhkust magusast.

VI.

Salatundmus põues tuksudes,
Sõjamehi kokku kutsudes
Siis rüütel raudseid sulasid
(Nöost hirmsasid ja punasid)
Wiis õuest wälja. Wasta maad
Lõid hobukabjarauad tuld,
Just nagu õhus lendaks kuld
Õõ pimeduses. Pärast saad
Teereisust õiget õpetust.
Et siin ei ilmuks hooletust
— Palun lugejalt erapooletust.
Esimesel jaol teen lõpetust.

Teine jagu.

I.

Praegusel ajal uhkesti
Elada ehk wõiwad paljudki
Ja riideid siidist, sametist,
Nüüd katawad meid mitmeid wist;

Kuid kes ei eland wanasti
Ja wanast Eestist midagi
Ei ole kuulnud kôrwaga
— Saab tõesti nõnda mõtlema:
Et wana Eesti elu, söök,
Jook, elumajad, rõôwad, köök,
Kõik oliwad niisamuti
Kui see meil praegu tänini.
Mu salmikeste lugejal
Wôib olla, et on meeldiwam,
Kui Wana-Eesti elumood
Saaks ilustatud muudetud,
Kui linnas rikas kauba pood
Saab pühade eel uuendud.
Kes aga weereid weerima
Siit ridadelt ei iial saa,
See kõige peale käega lööb
Ja ainult joob ehk ainult sööb.
Kuid iga inimene: uus
Ehk wana sõber, kui neid kuus,
Saawad ühelmeel le ütlema —
— Noh, las ta siiski kõnelda.
Mul rohkem pole tarwiski,
Seekord on küllalt sellestki,
Ning Kungla rahwa minewik,
Ta kombes, suitsu-tareke
Ja kõik, mis näitab imelik,
Nüüd lenda lugulaulusse.

II

Nõmmiku talu kambrikses
On külalisi palju koos,
Ja torupilli mängides,
Pulma pidu rõemsas, täies hoos.

Täna peretütar nooruke
Peigmehega saab laulatud
Ja pruudile ning peiule
Saab pulma laulu lauletud.

Ringmängus noored neiukseed
Lasewad oma peiukseid
Mängida, pilli puhuda
Ning lõbust tantsu uhada,
Ja keerleb labajalawalts,
Leilender, rõemus polka tants.

I pulmaline:

— Noh Juula Juhan keeruta
Ka oma naest, ja Paista Pärt
Miks Kadrit sa ei weereta?

II pulmaline:

— Meile paku parem mõdu, Märt,—
Mis sinna me veel tükkime
Kus nooresid nüüd küllalt on.—

III pulmaline:

— Meile wanadele joogike
On pulma suurem rõõm ja õnn.—

Peremees:

— Môdu kannud on ju laua peal

Ma nemad kohe siia toon. —

IV pulmaline:

Aitäh! Ma terwiseks nüüd joon. —

Siis kostab naeste laulu heal.

Ja pruudi sirge kujuke, —

Kui ingel lendab tantsides,

Ta elurõemu tujuke

Keeb hüppawates jalgades;

Siis keerleb nagu pääsuke

— Kord edasi, kord keskele;

Ja kuskil pulma mänguring

Ei olnud säärast ilu näind,

Ning kuskil nõnda meeldiw king

Würstide pidul polnud käind.

Siis waatab peiu silmades'

Ja ilus waade nagu kees.....

Peigmehe walge särgikses,

— Kui lumi, hiilgab hõbe rees,

Ning magusasti naerates

Siis paenub pruut kui õlekõrs

Liblikuna liigub käewars

Ja ilusates ehetes

Päikese kiirdest särab sõlg;

Ja juuksed kollased kui õlg.

Siis peretaadi kõwer piip

Hoolsasti suitsu õhku wiib,

Ta pikad juuksed sugitud
Ja lauk pealaele juhitud;
Tal pulma toimetustes rutt.
Siis kostab kõstri laul ja jutt.
Just nagu pilwes wikerkaar,
Kuld lehtis kask ehk waher, saar,
Niisama uhked tüdrukud
On siin ja wärwi — undrukud.
Wahest lapsed kambri nurkades
Kui linnud — laulwad urgastes;
Kord wanemate kätele
Nad jooksewad, — siis mängule.
Puuseinad mustaks määrinud
On suits ja tolm; siin käärinud
On môdu enne pidusid.
— Linnased aasid idusid,
Siin waewast oli kortsund kulm,
Siin lõbustadi, hõiskas pulm.
Sel ajal ilul, puhtusel
Ei olnud wäärtust nagu meil,
Kus iga wana, iga laps
Tahab olla puhas nagu saks.
Päew rõemus kadus rutusti.
Wôerad kõnnsid kodu tagasi,
Lahkudes lahkelt jutusti
Ja pulma heal jäi wagusi.
Ka helendawa ehale
Tõi muudatuse pimedus,

Und sünnitaja imedus.
Wäsinud rahwa kehale
Sai õnnistuseks une säng.
Pulma pidu peetud, möödas mäng.

III.

Õo waibasse—kui mähitud
Unes puhkab rahwas Nõmmikul,
Et uue jõuga ehitud
Wõiks ülestõusta hommikul.
Kuid Juuli magab rahutult,
Wahest liigutab. Ta näeb und.
Ja nutab. Peiu kohmetult
Ta waewa waatab pealt. See sund,
Mis kartusega segatud,
Kaastundmusest sai walgustud.
Mõrsja paled-roosa jumega
Olid kaetud nagu lumega
Näis nii, et iga silmapilk
Wõis temas kustu elutilk,
Kui küünal kustub tuule käes.
Ja kalli kodu waimuwäes.
Jaan ütles wiimaks tasaselt:
Mis on sul wiga, kallike?
Näed halba und, sa asemelt
Ülestõuse minu kullake,
Et weri soontes liigutaks
Ja une-waewa waigistaks.

Siis järsku unes keeras end
Noor Jüri, ainus Juuli wend.

IV.

— Mu kallis mees ja wennake,
Mind ootab õnnetuse tee. —
„Ära kurda õde hellake,
Üks tühi kartus ainult see“.
— Ma nägin hirmsas unenäos,
Kui istuks weikses paadikses,
Ja kaugel, wôeras ilmajaos
Ma sõudsin mere laenetes.
See meri mõllas hirmsasti,
Torm pildus paati pilweni;
Tuul hulus tormis waljusti
Ja märg ma olin üleni.
Siis kõrge musta kaljulta
Suurt kotkast nägin lendama;
Ja minu juurde lennates,
Mind kõrgest nagu walwates,
Jäi paadi kohal keerlema.
Siis kalju peale jällegi
Ilmus kogu... liikus midagi...
Kole loom seal hakas weerlema.
Sel loomal oli mao suu,
Käed, jalad kui ka pealuu
Üht meesterahwast kujutas,

Wiimaks ennast kokku wajutas
Kui weike leiwa palake
Ja mereweese libises,
Pool wähja näol, pool kalake.
Ning kalju katki ribises.
Suur kartus tuli weresse. —
„Mu mõrsja, ära wärisel!“
— Ma nagu kukkuks meresse.
Ja lahtist suud see hirmus loom
Mu poole wälja sirutas,
Sabaga paati keerutas,
Kui koled keeled — liikus soom!
Üks silm, mis tema pealae keskel
Tuld purskas koledasti.... nii,
Et oma unenäo westel
Ma selle juurdegi ei wii.
Siis tõusis maru hoogudes
Suur torm. Ma wette woogudes
Siis oleks olnud tõesti
Kui kotkas mitte häkisti
Selle elukale seljasse
Ei oleks lõõnud küüntega;
Mu meel läks nõnda läilasse
Abi kutsusin siis hüüdega.
Natukenne aega wõitlus seal
Kestis kole wees ja wee peal:
Suur elukas sai wihaseks
Puruks kiskus kotka tükkideks.

Ja kes wôis teda keelata,
Suur suu wôis kôiki neelata.
Kuid laened ikka kôrgemalt
Lôid wastu paati hirksamalt
Ma tahtsin appi karjuda,
Issandalt abi paluda,
Keel oli hirmust kangenud.
Weesse siis olin langenud...
Ning unest üles ärkasin;
Su häält ja waadet märkasin.—
Kui Juuli kône lõpetas
Siis unenäo koledus
Sala kartust neile õpetas
Ja saatusline pimedus
Weel kaua kurbtust sünnitas.
Noort mõrsjat õrnalt suudeldes
Jaan rääkis armsalt trööstides:
„Und wäsimum wist tülitas“.
Kuni laugudele uuesti
Unekate hellalt tõmmati.

V.

Tuul kiunub talu õue peal —
Kui lapse kaebaw nuttu heal,
Wahest kostab wali maruhoog,
Nagu mühiseks suur wette woog;
Siis pimedas kaob kauguses,

Õõ waiksusesse woolates.
Hulumine kostab koeradelt,
Siis haukumine wôeradelt
Kuuldakse sekka segawat
Et aega musta igawat
Wôiks-mööda saata ruttemalt.
Õõwaht siis kuulab ergumalt
Ja tema sarwe-pasunast
Heal keelab kurja asumast.
Kord jäeb loodus wagusi,
Siis nagu liiguks midagi
Ja puude lehti oksadelt
Tuul murrab, murrab wihaseilt.

Nõmmiku õues keegi käib,
Siis peremees weel teisi näeb;
— Kes puhke ajal luusi täib?—
Ja läbi akna wahtma jäeb.
Ning wäljas wastu kambri ust
Siis klopiti. Õõ oli must.
Majas süütab peeru põlema
Ja kergel sammul wana Jaak
Läheb ruttu käiku awama.
Ta küsib: Kes on seal? Raud haak,
Mis meistri waewa järeldus,
(Lukk sel a'al oli haruldus)
Ust wasta tasa krabises,
Puust uks ka ise kragises.

Läwele jooksja kirju kass
Mäos haledalt; koer urises,
Ja tühi pulmajoogi lass
Pôrandal weerdes wurises.

VI.

Kambrisse, kus on peeru walgus,
Raudriides mehed lähewad.
Siin algab hirmuwalu algus,
Puud ôues karmilt kohawad
Ja ôudne tundmus kôigile
Saab rinda jääma: ôigele,
Ehk rööwlile wôi tondile.
Siegebokki silmad hiilgawad
Kurjalt, nagu tiigril, kiirgawad
Nii koledasti, tigidalt,
Et siis, kui näed neid ligidalt
Wôib arwata, et saatan neis,
Kes langend pühast walgusest
Kurjuse wôimu algusest.
Ja tema nüüdne teereis
On seal, kus surnud armastus,
Kus pimedus ja jõledus.

VII.

— Ärge oodake ja waadake
Nüüd minu käsku täitke te—

Räägib rüütel astes kambrisse,
Nagu surnud tõuswad elusse.
Ruttu poisid tööle, kärmestel
Juuli wõtke woodist ülesse
Ja musutada antke mul.—

„Waat pea saab puruks tehtud sul
Kui julged minu naesesse
Sa puudutada sõrmega,
Kui minu môtja hingesse
Wiid häbi wägiwallaga“.

Ja a k:

— Ma arwan kurjus kuradis
Ei ole olnud suurem wist!—

Diebelung:

„Noh poisid! lööme puruks kõik
Mis tegewust meil takistab.

Surm ainult wõitlust waigistab“,
Ja Diebelungist löödi piik

Ähwardaja Jaani seljasse.

Weri imbudes lõi ülesse

Ja karjumine waljuste

Just nagu warjas sündmuse.

Paar minutid siis tema rind

Weel walas sooja, süüta werd,

Siis waikis wiimne walu torm

Ja kannatuse kaotas surm....

Kuid kaua külma läikega

Keerlesid kuumalt, lõikega....

Kaks silma surnu pealuus
Nad tapja rindu tahtsiwad
Haawa põletada, wahtsiwad.
Ja keel, mis walust keerles suus,
Keerles nii, et iga keere uus
Oleks toonud hirmsa needmise
Kui oleks surm saand elusse.....

VIII.

Môistuse môrsja kaotand.
Ta nagu surnu, kahwatand;
Noort ône kurjus jaotand,
Wend Jüri, isagi ehmatand;
Ja Siegebokki kurjal nôul
Juuli wiidi wägiwaldsel jôul;
Kus kohta—sellest pärast saan
Ma rääkima, kui—mäletan.
Puhkama wäsimust nüüd jään
Ja lugu meelde tuletan
Ning seega arwan paremaks
Et Juuli wend, noor Jürike,
Kes kangelaseks tulewaks
Saab,—ütleb wiimse lausekse:
— Kül korralikult tasuma
Saan elus, nüüd pean kaswama.

IX.

Weel kurwas kambris suitsew peerg
Wahest kraksatab ja hele leek
Kui araline ussi keel,
Ülespoole keerleb kolde eel,
Mis tua nõusid punaga,
Nagu maalib, ôrna wärwiga.
Eemale lendwad sädemed
Aegajalt kustwad pôrandal,
Nagu nutja silmapisarad
Põskedelt woolwad põlwedel';
Ja nende wiimne elukiir
Nagu kustub seal, kus silmapiir,
Kui nägemata lapike
Jäeb inimese mõttesse.
Lillekest aknal madalal,
Kus närtsind ôis on lehe na'al,
Tuul liigutab. Ja nagu nutt
Siis kostab seina palkidelt;
Ehk kostab julgustuse jutt,
Mis trööstida wôib kurwa meelt.

Kolmas jagu.

I.

Kui lossi muistse aegadel
Rüütli esiisa ehitas Kallasmäel,
Siis sugunime laskis ta
Seina kiwisse ka raiuda,
Et tulewane rahwas teaks,
Kes ehitas ja kelle heaks.
Ta targa plaani järele
Sai tehtud sala kambrike,
See kasulik sõjaärile,
Siia koguti keeldud warake.
Üks käik oli tornis ülewal,
Teine all, kus wesi kohinal
Walli seinä katab wahuga
Lumiwalgelt külma rahuga....
Weel palju teisi ruumisid,
Sala käikusid ja keldrisid,
Mitmesuguste tarwituste jaoks
Rüütel määras ehituse auks.

II.

Kiwi-tornis minestuses maas
Lamab Juuli, ei ta liiguta,
Ja kaua waikselt seisab ta.—
Wiimati silmad lahti a'as.
Kahwatanud jume palgetes,
Kuid sini-silma walgetes
On läige tume nagu wees,
Mis tundeid täis, mis nagu kees.

Ja pimedama ôhuga
Siis segas nagu laentega...
Weikesest aknast paistab kuu,
Piiratud musta pilwega
Ja warsti halli kattega
Sai kaetud tema hôbe-suu.
Walguse teras-wärwi kiir
Paistab läbi ruudu. Kartlik hiir
Kärmesti jookseb põrandal—
Ja otsib toitu. Öö on hall.

III.

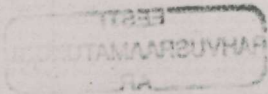
Juulile tundmataks jäeb koht,
Kus teda ootab hädaoht
Ja pulma aeg on mõttes tal:
Näeb, nagu oleks kallimal'
Suud annud. Tema südames

Siis õrnem arm—kui hõljudes,
Lööb uusi tundeid rinna seest.
Siis nagu hoiaks armast meest
Ta rinnal. Mehe wäsind pea
On põlwedel ja tundmus hea
Käib läbi keha. . . .

„Kallis Jaan“,

Siis tasa nuttes ütleb ta,
„Ma armastama õrnalt saan,
Sa ära mind ka unusta!“
Ja tema huuled palawad
Armsama wastust ootawad;
Ees arwas leidma huulesid,
Kuid suutles tühjust, tuulesid.

.
Siis kostab pulma lõbus laul,
Siis keerleb noorte keskel tants,
Keeb pillimäng ja jala-walts;
Kõik naeratawad pidu aul.
Wanade ning noorte palgetelt
Rõõm paistab. Helin kandlitelt
Wiib noori mängu-ringisse,
Wanad pistwad piibud palgesse.
Siis pulma rõõm jäeb wagusi—
Kõik sõitwad kodu tagasi;
Siis näeb et tema peiuke
Ta juurde tulnud,—meelitab
Ja õrnalt käesid silitab,

Ning teda kutsub: ôieke.
Siis näeb et weerew päikene
Kuld-wärwi puistab juukstesse,
Ja ihu pehme; siidine
Sai palawiku tundesse....
Waljusti kôrwal karjatab
Siis mees ja ôhus wälksatab
Üks terariist; näeb woolama
Ta seljast werd....

„Sa halasta
Suur Jumal!“

Juuli karjatas

Ja môistis et ta unistas.

IV.

„Kus olen ma? Kus on see paik?

Kus unustatud kõigist kõik!

Kus elu on täis wiletsust,

Kus südant piinab kurwastus.

Kus kustub õnne õrnem joon

Siis, kui on noorus, elusoon

Täis jõudu, noorust tugewust,

Murdmata tõde, pühadust....

.....
Siin on see koht! Kuid kellele

Inimeste ohwrid toodakse?
Kas meeldib püha taewale,
Et elust piina joodakse?....
Et inimeste õnnistus
Saab inimestest rõõwitud;
Et püha elamise soow,
—See hinge suurem, kõrgem wool,
Ei ole igawene pikk,
Waid ainult wähe tundelik.
Kes tunneb õiget rõõmustust,
Kas hingele toob pühadust,
Kui inimeste tugewus
Wägiwaldselt nõuab armastust!
Kas on see Looja tahtmine,
Wõi saatanalik soowmine,
Et armastuse puhtam tung,
—See loodusline lahke sund....
Saab armuta siis purustud,
Kui kõik muud mured unustud;
Kui armastusest põleb rind,
Kui jumalus on tema hind!

.
Kas on suur pühaduse paik
Niisama kurb, niisama waik,
Kui hing, mis surnud, kihwtitud;
Kust armastus on rõõwitud.
Wõi—kostab ingli lõbus laul
Siis huuledel ja Isa näol

On pühalikum rõemustus,

Et suur on tema olewus.

V.

Jehowa! sinu halastus

Wõib olla, looduses õn suur;

Kuid weikse palwe sinule

Ma saadan rinnust ülesse.

Sa kuule minu palwet nüüd!

Sa tead, see pole minu süüd,

Et armsa rinnast were-wool,

— Mis oli palaw, oli noor,

Wiis ära wiimsed tundmused

Kõik eluõemu, õrnsused.

Ma palun, et ta huuledel

Heal armas kaua kostaks weel,

Et healekene tasane

Üks kordki kordaks minule!

Üks ainus huulte liigutus

Oleks kallim taewa õnnistus.

.

Üks ainus silmawaade t'alt

Sa anna mul kui elusalt!

Mis puuduks minu waatega

Ja tuli hakkaks leekima

Siis mõlemate silmades.
Suur tundmus oleks kaua neis!....
Wiimane tume waate helk
Jäta minule ta silmadelt
Ja tema külma rinnasse
Weel kutsu tundeid elusse.
Üks püham palwe on weel mul:
Oh luba et mu soe huul
Weel suudelda saaks tema suud,
Kui, Jssand, pühadus on sul....

.....
Ning tema armsa rinnala
Üks kordki lase langeda!!!
Ta wiimne waikne hinge ôhk!
Mis selle ees on taewas!... ehk,
Mis põngu oma piinaga....
Kui mulle jäädwalt surnud ta!

VI.

Juuli palgetele langewad
Nutu palawamad pisarad;
Ta teab et piinad algawad
Mis walu, kihwti lisawad.
Heal kostab.... kostab nutuga;
Ta teab, et teda rutuga
Önn mahajätanud piinaga.
Et suures, wabas looduses —

Kõik waba.... taewalaotuses —
Kuu tähed waatwad leinaga.
Nad waatwad.... saatwad lahkeste
Weikest walgust läbi ruutude.
Kaaštundmust on neil rohkeste....
Ja kuigi teie muutude,
— Uut walgust juurde wõttate
Suurt mustust mahajättate.

VII.

Siis

Jalaastumist ta kuuleb;
Keegi katsub awada raud ust
See wõtib raudses lukkus puurib
Ja ise räägib alatust.
Siis nagu külmand Juuli hing.
Siegebokk ta ees ja jooanud wing,
Mis segand armu kirgeteks,
Ta waadetes sai hirmsuseks.
Ning põlastawa pilkega
Ta räägib armsa tundega:
— Ära nuta, ilus Juulike,
Nii silmadele kahju teed.
Elu lendab nagu kuulike
Ja miks sa teda nõnda nead!
Nüüd armsamale teises ilmas
Ei enam sa wõi meeldida,

Ja uuesti siin elus kurjas
Ei ial ta saa sündida.
Nüüd temale su armastus
On mõttest ammu kadunud,
Ning asjata su kurwastus—
Kui teda inglid leinanud.
Ka waade sinu silmadelt
Ei enam rõemusta ta meelt,
Ja sinu palaw, roosa suu
On külm ja kahwatand kui—kuu,
Mis uidab igawuse teed....
Eesmärgita su silmaweed.
Su heal, mis õrn ja tasane,
Ei enam kosta temale;
Ja sinu kurbtus, sinu soow
On kasuta ja tühi hool—
Sest surnule jäeb teadmata,
Mis mõtled ehk mis soowid sa.
Ning möödaläinud olewus
Ei olema saa enam uus.
Ma tean, su õrnas südames
Nüüd armastus on põlgtuseks;
Kuid kurwas elusaatuses
Uus armastus on õndsuseks.
Uus südamete kõitmine
On uue õnne wõitmine....
Wõib olla, needima saad mind,
Ehk tundmus mulle naeratab,

Ja rinnal tuksuma saab rind.
Ehk elu surma ihaldab....
Wõib olla, armastuse wöö
Weel köidab meid kui—pime öö
Ja tundmus tundmust purustab
Kui maailm õnned unustab....

Suur armastus on sinu jaoks,
Üks tundmus sunnib ütlema;
See sulle kunagi ei kaoks—
Ta keeb ja paneb mõtlema;
See on kui magus rôemustus
Wõib olla, wiimne õnnistus.—

„Kui palju kurjust, jõledust
Ja põrgulikku koledust
On kannud sinu hingesse
Saatana wõimus! Elusse
On loodud sind kui põrgulast
Kes hukkaks inimese last.
Ma palun rüütel, palun sult,
Oh halasta! ma õnnetult
Nüüd olen juba närtsinud.
Ma olen sinust purustud!
Ma palun!—wiimast teotust
Tundele jäta kandmata,
Ka wiimast au-kaotust.
Oma hingest jäta andmata.

— Mu au eest ära karda sa,
Nii häbemataalt saksale
Ori auta julged rääkida
Oma lollusest. Sind piinale
Ma wiiksin kui su noorus mind
Ei wangistaks; see peastab sind.—
„Sa mõrtsukas! sa hirmus nõid
Nüüd arwad, et kõik teha wõid.
Suur äraneetud piinaja
Ja rahwa wereimeja.
Ka tahad mind nüüd hukkata
Ja häbi sisse lükkata“.
— Noh ära tõrju inime,
Me heasti kokku sünnime.—
„Waat see on palgaks sinule
Ja olgu kätteaksmine,
Las tulla lõpp mu walule!
Needmisega te surege“
.
Siis rüütel wihast punastas
Ja surus Juuli rinnale,
Wiimane armu unustas
Ja rüütli puna palgele
Hoop wärwi juurde lunastas.
Siis rusik rinda põrutas
Ning lossi kiwi-seinadelt
Heal kajas wastu wõitluselt.
Heal kostis nagu paludes,—

Siis needimine wandudes

Meelt heites, Juuli kättega

Lôi rüütelt suure wihaga

Ja teotust tundes rüütelt ka

Lôi Juuli rinda môôgaga.

Suurt walu ohwile hoop wiis

Ja Juuli kurwalt karjatas.

Ka tapja ohkas; silmis siis

Asus hullumeelsus; naeratas.

Ja suures walus tüttarlaps

Eemale langes môni waks,

Ta haawa peal kätt litsudes

Kust weri woolas imbudes, —

Kui wesi maa seest sügawast,

(Ta woolas nagu hallikast)

Käe najale jäeb istuma

Ja tunneb surma ligidal,

Et warsti jõuab sinna ta,

Kus kôigil—wiimne kodumaa

.

.

Loss wagune. Kuu hele walgus

Konturib öösist olewust,

Ta pilwe tagant wälja kaldus

Ja kaotab järsult pimedust.

Siis seinale, kui elawhôle,

Weab helewalgeid noolesid;

Õo pimeduses wesi libe

A'ab mitmedmoodi joonesid.
Hele walgusega walatud
On lossi esimene sein.
Torni salaruumis kallatud
On pôrandal noor elu-wein....

Siin Juuli.

Eemal rõhutud

Ja longu lastud peaga

Seisab tapja.

Ohwer annetud....

Surm jõudnud toore weaga.

„Mis waatad rüütel? näed su ees

On sureja! Ta südames

On veel üks palwe sinule,

Wiimane palwe isale.

Mind põlgama sa wist ei saa,

Kui ma saan tõde rääkima;

Et siis, kui haaw mul ihu sees,

Kui mõrtsukas on silma ees—

Üht saladust veel awaldan;

Ja igawene hinge piin

Mind nuhtle, kui ma waletan.

Mu surm on tunnistuseks siin.....

Kui suri minu emake,

Siis tema rääkis nõnda mulle,

— Oh ära nuta, lapseke!

Ma suren, isa jäeb veel sulle.

Sa oled mõisa härra sugu

Ja siis ta rääkis seda lugu
Kui oli saanud mehele
Nõmmiku talu Jaagule
Ja isa, sinu lulaga
Neid laulatud. Kuid korraga
Kui tutwad tulnud pidule,
Sa nõudnud ema omale,....
Rööwinud pruudilt neitsi au
Ja loodus annud oma jau....

.....
Ning siis ta ütles kurwaste:
Mu laps, kui môisa härrat näed
Temaga sa räägi ôrnaste,
Sa tema tütar oled,—jäed.
Ja nutja ema silmadest
Siis lahkus lahke waateke
Ka warsti tema palgetelt
Elu kadus, kadus hingeke....
Sa tead isa, et see aeg
On ammu möödas ammu läind,
Ja elukurjus, elu waew,
On inimestes ringi käind, —
Kuid kas wôib seda unusta,
Mis sinu oma hinge and....
Ja kas wôib seda põlata,
Mis sinu werest wereks saand.
Wôib olla, sinu rinnus arm
On olnud rahwale kül karm,

Ja et mu waimu omadus,
Mis sinu waimu järeldus
On kättemaksja, armuta,
Kuid isal' andeks annan ma.

VIII.

Siis Juuli waatas ülesse
Ja pandis palwes kokku käed,
Ning tema waikse waatesse
Siis puutusiwad metsad, mäed;-
Weel paistis armas kodukoht
Kus oli rõem ja hädaoht
Ta rinnus lootust elustand,
Suurt tulewikku ilustand....
Ja tema mõttes oli siis:
Üks ingel soowib temale
Und rahulist ja wiimaks wiis
Tähtede juurde, taewasse....
Ta oli surnud. Närtsind taim....
Ja ihust lahkund elu waim.

IX.

Kui puu, mis maha langenud,
Jäi rüütel sinna. Kangenud
Ja wärisedes kättel pea

Oli külm ja walge, nagu jää
Külm higi kortsus otsale
Siis asus nagu surnule.
Silmades, kole kurjades,
Kus enne elas tagedus,—
Nüüd paistis kurbtus. Mõttetes,
Ehk hiline, kuid kahjatsus.
— Ma mõrtsuka töös süüdlane
Olen mitmekordselt; aga kas
Issandalt armu püüdmine
Mu kurja hinge lunastaks
Kui süüta ohwrid elusse
Mu surma läbi tõuseksid?
Kui süüta noormees, tütreke,
Isalt mulle armu paluksid?
Ja mis on andeksandmine
Kui rahu ta mu hingele
Ei too! Kui were wandmine
Igawese piina minule
Rinnasse jätab, sinna jääb
Ja piinama siis kaua saab.
Ma olen piina teeninud,
Sest kurjus on nii meeldinud.
Las' südames mul hirmus uss
Niisama närida—kui puus,
Mis tormidest saab kõigutud
Ja wiimaks tules põletud.
Sest weri ainult werega,

Niisama süüta, puhtaga,
Peab puhtaks pestud olema.
Ja isat, tütre mõrtsukat
Piin waewaku! Mind koledat...
Sellele olgu wiimne palk
Kes rahwast piinand armutalt,—
Suur hinge piin; ja tunnistus
Mu kurjusest on see, et rahwa,
Suus neatakse nüüd, . . . ning wahwa
Noorpõlw Sa! armsam unistus!!!

.
Külm waade tema silmades.
Oli hirmus nagu öö ja keel
Mis surres nendes sõnades,
Weel liikus kaua hammastel
Jõud lahkus rüütli kontidest,
Hing jättis ihu igawest!

Neljas jagu.

I.

Mööda päewad, aastad jõudsiwad

Ja walgusta päikene

Kord oli külm ja weikene,

Siis—suur ja palaw.... nõudsiwad

Ka taewa tähed muudatust;

Needsiwad surnud olewust....

.
.

II.

Täna oli jälle Nõmmikul

Hulk rahwast kokku kogunud,

Ja juba wara hommikul,

Jgaw maja, pooldi lagunud,

Oli warjupaigaks mitmele,

Nii naestele kui meestele.

Kuid siin ei olnud täna pulm,

Heal rõemus oli waikinud,

Ja iga otsal kortsus kulm

Näitas et nali unustud.

Peretütte kõrge woodike,

Mis enne puhas, pehmeke,
Nüüd oli wajund külili.
Ja walgest rôôwast sāngi-kott
Tolmuga kaetud üleni.
Enne aknal seisja lillepott
Oli pōrandale kukkunud.
Suure ahju soe koldeke,
Kus talwe ôhtul tukkunud
Oli wanake ja lapseke,
Kus liumäelt jooksnud jõmsikas
Külmenud käesid soendas,
Kust mustad söed wōetud,—
Lumememme peasse sāetud,
— Nüüd oli külm ja kustunud;
Ta kokkuwajund, mustunud.

III.

Siin peeti hirmust sõja nõu,
Igamees ka tõutas oma jõu
Truult anda ette wõttele, —
Pühendata ennast surmale.
Wahwuse poolest eraldas
Üks noor ja tubli talupoeg,
Ta rind just nagu walutas
Tasumise himust.

„Nüüd on aeg!“

Siis ütles ta.

„Kas peame

Ülekohtust saama rõhutud
Weel nüüd, weel siis kui teame,
Et rinnus süda lõhutud. . . .
Et purustatud wiimsed luud,
Määritud selge hingeruut! . . .
Meie esiisad, wanemad,
Te teate, rahwust wabamad
Ja waimu poolest kindlamat
Ei leidnud päike. . . . Sõjaleer,
Mis oli neil, nüüd ütlen ma:
Ei olnud, ei saa olema,
Kus algab—lõpeb ilma piir. . . .

.
Kuid meie higi, meie waew
Ja meie au, suur iludus
On wõera wõimu õnne kaew
On teiste austus ilustus.
Mehed tugewad ja kangemad,
— Kui sõjawäljal olete,
Kui paljud teistki langewad.
Kuid raiuge ja wõidelge!
Las' olla hirmus werejooks
Teie wõidelge, et meile tooks
Weel tagasi need õigused,
Mis tunnistawad inimest
Kui jumalust. . . . kui ligimest.
Ja kui ka werelõikused

On nõnda suured, et kõik maa
Saab kaetud werekorraga, —
Ta siiski lunastuseks jääb
Kui walaja s'es tõde näeb.“

I sõjamees:

— Sul õigus Jüri! Muidugi

Me peame õigust otsima:

Kui elame nii edasi,

Siis saame warsti surema. —

II sõjamees:

— Kes meie eest siis hoolitseb,

Kui seda ise me ei tee,

Kui selge mõistus walitseb

Siis lähme kohe sõjale,

Ning purustame rüütli wäed.

Mis maksawad siis tublid käed,

Kui meil on igawene nälg

Ja tundmustes suur häbi jälg. —

III sõjamees:

— Kas peame õhust ootama

Weel abi? ega päästija

Ei ole mitte kingitus,

Waid—meie rahwus, tegewus. —

Talunaene:

— Jah, wäga õigus, armsamad!

Ka teile naesed, kallimad

On ülekohtust teotatud;

Nende puhtus neilt saab reostatud...

IV sõjamees:

— Kas läheme? Mis arwate? —

V sõjamees:

Kuda siis, egas ometi

Wõi lasta hauda ajada

Pool elusalt, ja nälgida

Ei jõua meie enam ka.

Aga wõiduks peame paluma

Kõrgemalt abi.

(Healed kostawad:) Ja!

(Laulawad kõik:)

Jumal awita meid sõja wäljal,

Et seal nüüd wõidu saaksime

Me palume Sind, et me näljal

Ja ülekohtul, häbi naljal

Nüüd tuleks lõpp ja jääksime

Wabadeks—kui esiwanemad.

Kuule Jumal, kui sind paluwad

Need, kes on walust piinatud,

Kes ülekohtust piiratud.

(Laulawad mõned:)

Nüüd wõitlusele astuge

Ja päästke endid waewast.

Waenlase wäge laastage,

Selleks antud õigus taewast.

Las' olla kange waenlane,

Kuid wahwaste me wõitleme

Et wõidu saaksime.

Wõit annab endist inimlust,
Wõit annab püha jumalust.

IV.

Kui Nõmmiku Jüri kõnele
Oli järgnenud heaks kiitmine,
Siis isegi nüüd mõnele
Nagu oleks ajawiitmine —
Ühte asja kaua aruta'
Ka siis kui pea ei waluta.
Ja mehed tegid algamist
Minekuga ruttu;—sõtta wist.
See wana, madal hooneke
Jäi maha—kui must jooneke.

V.

Tuul hulus puude oksades,
Mets laenetas--kui meri ees....
Puud murtud lamasiwad maas,
Ilm mürises. Wälk helendas.
Kõik maailm paukus kôwasti,
Kuid sõja lahing hirmsasti
Weel kostis sellest praginast
Ja looduse tragödiast....
Siin tapeti ja raiuti
Ning weri woolas ajuti
Maad punastates.... Wihaselst,

Kui haawad rinnus, karjuti
Ja surejatelt kang'lastelt
Needmine kostis; wannuti....
Kord jäi wõit talupoegadel',
Siis aga mitte kummagil',
Kuid tundmus oli mõlemil,
Et wõit saab siiski wiimati
Wist meile.... Ikka edasi
Werd sooja rinnad walasid,
Ja wahel nagu kallasid
Punast wiina.... Walge laudlina
Siin oli külm ja mustaw maa....
Päew jõudis juba õhtule.
Juba jõudis öö, kuid wõidule
Ei olnud saanud keegi weel.
Wiimaks lossi kõrge müürile
Talupojad ilmusiwad. Teel
Nad oliwad nüüd mõisasse.
Siis lossi walge seinale, —
(Kui koidu puna taewale)
Lõi tuleleek. Seal keereldes
Ja wuhisedes, weereldes
Suur tuli neelab ehitust....
Rüütlid wõidetud. Ja kes ehk kust
Wõis abi saada? Tasumist
Koledamat kättsmaksemist
Oli loota ainult orjadelt,
Endistelt käsutäitjatelt.

Môisa põleb. Leegid koledalt
Ülespoole lööwad suitsuga.
Sädemed walged ruttuga
Kõrgesse saawad tõstetud.
Mustades suitsu pilwedes
Nii, nagu tähed silmades,
Öö ajal saawad mõistetud....

VI.

Teiste seast kärke sammuga
Jüri astub leek'wa majasse.
Ta nägu, nagu waluga,
On kaetud surnu rahuga
Ja igawese ajasse....
Ta nagu tahaks tõttata.
Siis jookseb. Tuli ülesse
Ja alla keeb.... Suits aknale.
— Kui musta rõõwa ette kaub
Ja pimedaks teeb walged tuad.
Kuid nägemataks temale
Jäeb kõik ja hirmu tundmine,
— Kui surnule on sündmine....
Ühest tuast jookseb teisesse —
Siis peatab. Waatab kurwasti
Suure saali. Waatab weiksesse.
Edasi siis jaokseb uuesti.
Juba käidud kõik. Kiwi trepile
Siis jookseb ta, ja tule tukk,

Mis langes trepi astmele,
Lõi augu nahast saapasse.
Ta tormab suitsu koopasse....
Siis üks ja selle ees raud lukk
Ning temas wôti. Keerutab
Ta siis kaks korda wôtmega
Ja rutulise tõmbega
Läks lahti üks. Ta puudutab
Puust woodid. Selles magajat
Ei olnud.... Patjade peal tolm
Kujutas, et juba aastad kolm
Nad polnud näinud uinujat....
Siis lendab edasi kui lind.
Otsib. Waatab. Wiimaks seisatab.
Kokkulangew lagi kraksatab —
Lossi teises otsas. Maapind
Just nagu oleks liikunud
Ja seinad sellest kõikunud.
Siin olid tulest puutmata
Weel seinad ja puust põrandad;
Endiselt wiisi raud üks muutmata,
Siiski suitsu halli, mörudat
Oli siin.

„Wôib olla, temagi
On siia ära peidetud“
Siis tõukab ust ja roostega
— Sai käsi nagu werega....
Üks pikkamisi lahti läks.

Ta waatab. Esialgu jäeb
Ruum pimedaks. Siis aga näeb
Et liikumata maas on kaks
Surnu keha. . . . Nagu mustemaks
Siis waade sai ja kartlikult
Ta läheb. Näeb kui liigutaks
Lähem kogu. . . . Hingab arglikult,
Ja waatab selle palgesse.
Sealt liha kadund. Kontidest
Weel lehkab hais....—Kui lontidest,
On pealuu juukstest mässitud
(Nagu koonlas takud sasiitud)
Riidesse puna—walgesse
On teine käsi surutud
Ja selle all on purustud
Kaks küljekonti.... Eemale
Môök teraw oli wisatud.
Endise halja terale
Pruun rooste oli lisatud,
Mis ajaline järeldus,
Kaduwuse wiimne pärandus....

.
.
Siis teise surnu riietest
Kuub paistis, soom on terasest
Ja rinna kohal hôbe lapp
Kus sees R. S. ja suguwapp.
Tume sära rinna kontides.

Sõlg hõbedane rippudes,
Weel oma weikse säraga
Nagu tahab rõemu ärata.
Kas nutt ehk rõõmus naeratus
Ei tea.... Kuid kostis karjatus
Siis noore mehe huuledelt,
Nii tundelikult, tasaselt,
—Et siis, kui lahkus kôlake,
Wiimane tume sõnake,
Jehowa taewa kõrguses
Selle heale jättis omale
Ja paradiisi sugule
Ning ilma ruumis praegugi
Weel kostab nagu ennegi....

VII.

Jüri:
Kui hirmus see, mis näen!
Kui kole! Kuidas pean
Weel elama,—kui tean
Sa tapetud! Ma säen
Ennast haua pinnale,
Külm muld mu rinnale
Siis lange raskemini,
Et walu.... tundmused
Ja piin, kôik sündmused
Sealt kaoks ruttemini!

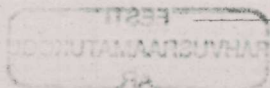
Mu armas ôeke,
Sa tahtsid elada!
Elada, armasta....
Suur noorus oli s'us!
Sa nii kui ôieke
Närtsisid lehe kuus.
Su armastaja rind
Laenetas noorusest,
Õrnsusest, woorusest;
Kuid saatus murdis sind.
Kas on su kuri elusaatus
Suurt loodust õnnes suurendand?
Kas inimeste õnne kaotus
Elu pühadust on uendand?
Kas tapja luid kergemini
Nüüd piinab mädaneja seeme?
Kas püha Looja heldemini
Annab piinatule rôõmsa meele
Ja pühaduse kõigega;
Mis elus ei saand maitseada.
Kas rüütli mõõga lõikega
Surm wõis weel elu kaitseda?
Ei tea! Seda tean ma:
Mu ôde tahtis elada.
Kas mõrtsukas on tasutud
Nii, kui ta seda teeninud?
Kui ta jaoks põrgu asutud
Saab.... Kui ta ennast needinud?

Kas lahingu suur were wool
Ta tundmust torkab nagu nool?
Ja kas mu wõidu wõtmine
On kurjuse soo lõpmine?
Mu õde oli noorusest
Nii rikas! Ühe eluga
Üks kord ta tahtis elada.
Kuid pidi sinu toorusest
Surema jäädwalt. . . . waluga!
Ta oli noor; noort elu ka
Wõis tema ainult toetada.
Sa külma wanadusega
Nooruses tahtsid soetata.
Omale nõudsid igawsust.
Purustasid teiste olewust,
Siin surnud tundmus. . . . Elule
Ei ole elutundmust siin!
Ja mõistusele, hingele,
Siin olemine ainult piin.
Elada ma tahan edasi
Ja lua elujõudusid,
Tööd tehes maitsen rõemusid,
Elan maapeal kuigi halwasti;
Sest surnutele tulewik
On surnud nagu minewik.
.
.

VIII.

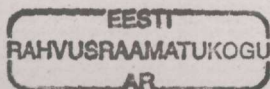
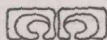
Aeg on nüüd ajaratast käänud
Ja elu mitmetpidi wäänud;
Noor rahwas—wanu wahetand
Ning wiimseid mulda mahutand,
Uus elu tärkanud seal, siin —
Ja käärinud kui marjawiin.
Sest ajast, kui see sündinud,
On elu palju muutunud:
Endine kuri orjapõlw
On kadunud ja unustud,
Ning armas wabaduse wõlw
On ueks loond, mis purustud.
Sai mööda läinud ajaga.
Uus elu uue kajaga
On loodust palju suurendand,
Suurt elutundmust uuendand.
Nõmmiku weike majake,
Kus enne—ümberringi sood,
Kus sündisiwad kurwad lood, —
Suure majaga on asendud.
Ta ees on marjaaiake,
Kus puud on wiljast raskendud.
Päikese paitaw soendus
On parem elu toetus
Ja ööpik, lõoke, kãoke
Laulawad rõemu näosse.

Ka endist wiisi mühab kosk.
 Kuid seal kus wanast seisis loss,
 Nüüd kiwiwaremed on seal.
 Unustatud paigas sisalik
 Kartlikult roomab kiwi peal
 Siis läheb peitu. Siis kui tikk
 Säeb nõgesate wattlele.
 Uss põline siin elanik
 Jäeb kahe kiwi wahele.
 — Päikese paistel homikul
 Kui kôwer piik... ja õnnetul',
 Kes mööda läheb, jalasse,
 Ta kihwti hambad sisse taob
 Ja kiwi—koopasse siis kaob.
 Selle koha juurest linnuksed
 Lendawad kaugelt eemale.
 Ning lapsed nutjad, tilluksed
 Saawad hirmutatud,—emale
 On esimene peaste jutt:
 Sealt tuleb tont...—ja waikib nutt,
 Kui reisija ehk elanik,
 — Wõi keegi teine surelik
 Sealt juhtub mööda minema,
 Siis seal jäeb wähe waatama
 Ja ilmuwad t'as hirmsused
 Ning ruttu läheb oma teed....

X. Epilog.

Ma lõpetasin oma kurwad riad,
Kuid rinda rõhub tundmus raskeste.
Weel kurwemini waewab minu pead
Kohus rahvuslik. Wõib olla, hirmsaste
Saab hukkamõistma kõik mu luule wead;
Eemale kehvat waewa tõukama.
Et iga keel: kas waese—jõukama,
Saab igaweste mind nüüd needima
Ja kooris ütlema: Wõimata seedima
Ka saavad olema need weiksekese head,
Mis siin on jämedates salmides
— Sa inimese sugu nendes nead....
Ning ma näen ainult ühte rõemustes;
— Päikese kiired läbi aknakse
Mu wäsind kätte peale paistawad,
Neid wirwendates, soojalt paitawad
Ja lapseliku rõemu jätwad hingesse.

1-96-990

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU

AR1-96-00990

Hind 50 kop.